svensk vindenergi

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
cc lars.bryntesson@regeringskansliet.se

Er ref: Dnr KN2023/03016

Svensk Vindenergis synpunkter på SOU 2023:18 Värdet av vinden

Svensk Vindenergi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Incitamentsutredningens betänkande. Svensk Vindenergi är en branschförening för företag som arbetar med vindkraft. Våra medlemsföretag har svarat för merparten av de satsningar som ökat/ökar vindkraftsproduktionen till cirka 52 TWh år 2025.

Om Sveriges klimatmål ”netto-noll utsläpp av växthusgaser 2045” ska nås måste utsläppen minskas snabbt. Utsläppsminskningen kan åstadkommas genom kraftfull utbyggnad av elproduktion, elektrifiering av industrin och transporterna, effektivisering samt satsningar på batterier och vätgas.

En myndighetsgemensam uppföljning av hur elektrifieringen fortskrider visar att Sverige måste möta en fördubblad elanvändning till 2035. Industrins omställning går mycket snabbt. SKGS, basindustrins energisamarbete, rapporterar att Industrins elbehov ökar med 70 TWh till 2030. Den tillkommande elproduktionen måste ha en produktionskostnad som är konkurrenskraftig för att möjliggöra investeringar i såväl befintlig industri som i nyetableringar.

Elektrifieringen drivs av el med låg produktionskostnad och Sveriges låga elpriser har lockat enorma industriinvesteringar för tillverkning av battericeller, fossilfritt stål, och elektrobränslen som ger många, långsiktiga välbetalda industrijobb. Vindkraften har klart lägst produktionskostnad av de kraftslag som kan byggas ut snabbt och i stor skala.

Övergripande synpunkter

- **Teknikneutrala spelregler**
  - Inget enskilt kraftslag kommer att kunna byggas ut tillräckligt mycket för att ensamt klara att möta en dubblerad elanvändning.
  - Alla kraftslag som kan bidra till att nå Sveriges klimatmål, netto-noll utsläpp av växthusgaser år 2045, bör omfattas av incitamentet.

- **Kommunernas centrala roll**
  - Kommunernas roll för att förverkliga utbyggnaden av elproduktion är central, och det är viktigt att komma ihåg att utbyggnad är en angelägenhet för hela Sverige.
  - Införandet av ett statligt ekonomiskt incitament till kommunerna en mycket viktig åtgärd.

- **El med låg produktionskostnad är motorn i omställningen**
  - Alla fördyrande åtgärder bör undvikas.
  - Nuvarande nivåer för bygdemedel och lokal ekonomisk nytta bör inte överskridas.

- **Kompensation**
  - När det gäller ”att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad” så ifrågasätter vi värdet av en sådan kompensation.

        - Miljöprövningen är noggrann och Länsstyrelsen/domstolen ger inte tillstånd om det aktuella vindkraftsprojektet har påtaglig påverkan på omgivningen.
    - Om det ändå behövs en standard för kompensation till de ”vars omgivning påtagligt påverkas” så bör alla infrastrukturprojekt omfattas, exempelvis järnvägar, motorvägar, förbifarter, broar, förtätning av städer, elnät, elproduktion, industrietableringar etc.

- **Vindkraftens värde**
    - Sverige behöver bygga ut elproduktionen för att understödja klimatomställningen, stärka industrins konkurrenskraft, möta det osäkra omvärldsläget och hålla nere elpriserna. I det sammanhanget ligger vindkraftens värde i att den har låg produktionskostnad, att den kan byggas ut snabbt och att den har en betydande elprispressande effekt (Sweco).
    - Sweco har i flera rapporter visat att vindkraftens långsiktiga effekt på årsmedelpriset ligger i intervallet 0,4-0,7 öre/kWh per tillkommande TWh vindkraft.
        - 25 TWh tillkommande vindkraft pressar årsmedelelpriset med 10-17,5 öre/kWh.
        - För ett villahushåll med årsförbrukning 20 000 kWh motsvarar det en minskad kostnad på 2 000 - 7 500 kr/år.
    - Högt elpris slår igenom på fastighetspriset.
        - I norra Sverige föll det genomsnittliga villapriset med 9 procent efter att Ryssland anföll Ukraina.
        - I södra Sverige var fallet 17 procent.

- **Vindkraftens påverkan på fastighetsvärde**
    - I Vindvals syntesrapport Vindkraftens påverkan på människors intressen framgår det att den internationella forskningen visar olika resultat för huruvida vindkraftsutbyggnad medför minskade fastighetsvärden.
        - Det är möjligt att vindkraftsmotstånd i sig skapar en negativ inställning som påverkar marknadspriserna – och att sänkta fastighetspriser då blir en självuppfyllande profetia.
        - Då vindkraft ofta är lokaliserad till landsbygd där fastighetspriserna generellt har sjunkit är det inte säkert att de sjunkande priserna beror på utsikt över vindkraftverken.
    - I underlaget till Vindvals syntesrapport ingår en studie av två KTH-forskare från. KTH-studien har blivit ett slagträ i den lokala vindkraftsdebatten men för den som läser hela rapporten framgår det att
        - värdena är genomsnittsvärden som inte säger någonting om ett specifikt område, studien analyserar inte värden på samma fastigheter före och efter vindkraftsutbyggnad, regionala variationer har inte undersökts och det är sannolikt att det finns faktorer som studien inte kontrollerat som påverkar fastighetspriserna.
    - KTH-forskarna uppdaterade sin studie 2022 och visade då en väsentligt lägre priseffekt än den första studiens 20 procent.
        - Fastighetspriserna inom 2 kilometer från ett vindkraftverk i genomsnitt 13,2 procent lägre under åren 2012–2018 och 10,9 procent lägre under 2005–2011 på grund av närhet till vindkraft.

- **Det kommunala vindkraftsvetot**
    - Incitamentsutredningen tillsattes för att mildra effekterna av det kommunala vindkraftsvetot vars tillämpning äventyrar energi- och klimatomställningen.
        - 2021 och 2022 stoppade det kommunala vetot 77 procent respektive 73 procent av vindkraftverken från att gå vidare till miljöprövning.

Synpunkter på Incitamentutredningens förslag

- Det är mycket bra att utredningen är tydliga med att det bara är statlig finansiering eller beskattning som kan ge kommunerna tillräckligt incitament att säga ja oftare, utan att samtidigt minska investerarintresset.
    - Ett kommunalt ekonomiskt incitament som bekostas av vindkraftsägarna skulle fungera som en straffavgift, likt kärnkraftens effektskatt.

- Vi är generellt positiva till förslaget om intäktsdelning med närboende och bygd. Det är bra med ökad tydlighet men vi vill betona att fördyrade åtgärder kan leda till att investerarnas intresse minskar.
    - Dagens vindbonus/bygdepeng ligger på 0,25-1 % av omsättningen och sammanlagda intäktsdelningen bör inte överstiga 1 % av omsättningen.
    - Omsättningen som intäktsdelningen utgår från bör vara faktisk omsättning, inte en beräknad omsättning utifrån spotpris på elmarknaden.

- Vi stödjer inte införandet av rätt till inlösen för fastighetsägare intill nya vindkraftsparker.
    - Den långa tid som förflyter från att löftet utfärdas till dess att parken är i drift innebär en tydlig risk för tvister och domstolsförhandlingar.
    - Förslaget gör en redan krånglig hantering ännu krångligare och skapar osäkerhet som påverkar investeringsviljan negativt.

- Vi stödjer förslaget som gäller stöd till kommunernas energiplanering.
    - Det kan öka förutsägbarheten – givet att kommunerna faktiskt tillstyrker projekt i områden som de själva pekat ut som lämpliga.
    - Det är viktigt att kommunens planering sker i nära samarbete med markägarna. Det är meningslöst att peka ut områden där markägaren inte vill ha vindkraft.

- Vi stödjer förslaget om ”utvecklingsoption”.
    - Vindkraftsprojektörer och ägare av fastigheter och byggnader, som ligger inuti den tänkta parken, bör ges möjlighet att teckna optionsavtal om förvärv av fastigheten eller byggnaden om parken erhåller tillstånd.
    - En sådan möjlighet bör kombineras med en regel om att miljöprövningen ska bortse från att den aktuella fastigheten eller byggnaden används för bostadsändamål.

- Vi stödjer förslaget att reglerna för hinderbelysning behöver ses över.
    - Det svenska regelverket bör anpassas till internationella riktlinjer, så att det räcker med medelintensivt rött ljus upp till 315 meters totalhöjd.
    - Behovsstyrd hinderbelysning, som innebär att hinderbelysningen kan vara släckt när inget flygplan är i närheten, bör tillåtas.

Två kompletterande förslag

- **Ändra det kommunala vindkraftsvetot**
  Incitamentsutredningen tillsattes för att mildra effekterna av bestämmelsen om kommunal tillstyrkan vid tillståndsprövning av vindkraftverk enligt 16 kap. 4 § miljöbalken, det så kallade kommunala vindkraftsvetot.

  Det kommunala vindkraftsvetot innebär att kommunen måste tillstyrka en ansökan innan den går vidare till länsstyrelsen för miljöprövning. Kommuner som väljer att inte tillstyrka en ansökan hänvisar ofta till oro för påverkan på djur, natur och människor – som skulle ha utretts noga i länsstyrelsens miljöprövning om kommunen hade tillstyrkt.

Problemen med det kommunala vindkraftsvetot är väl kända sedan länge. Regeln tillåter godtyckliga beslut, behöver inte motiveras, innebär obefintlig förutsägbarhet och ger utslag som inte kan överklagas. Det kommunala vindkraftsvetot är inte förenlig med de principer om saklighet och objektivitet som är centrala vid tillståndsprövningar och all annan myndighetsutövning.

I Tribbhultsdomen (augusti 2023) slår Mark- och miljööverdomstolen fast att det kommunala vindkraftsvetot (16 kap. 4 § miljöbalken) innebär att kommunen kan ändra sig när som helst under tillståndsprocessen. Lagen måste ändras.

Advokater från 13 ledande advokatfirmor konstaterar att det kommunala vetot är oförenligt med principerna om saklighet och objektivitet som är centrala vid tillståndsprövningar och all annan myndighetsutövning. Prövning av vindkraft måste likställs med andra tillståndspliktiga verksamheter och följer gängse rättssäkerhetsprinciper.

- Vi föreslår att regeringen går vidare med de förslag från utredningen En rättssäker vindkraftsprövning som återfinns i propositionen Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft.
  - Enligt förslaget bibehålls kommunens planmonopol men kommunens besked lämnas tidigt och blir bindande genom tillståndprövningsprocessen.
  - SKR:s remissyttrande var positivt till utredningens förslag.

- Förslagen i propositionen Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft skulle kunna tas samtidigt som förslagen från Incitamentsutredningen.
  - Kristdemokraterna och Centerpartiet var positiva till ”tidigt kommunalt ställningstagande” men ansåg att justeringen av det kommunala vindkraftvetot borde kombineras med någon form av incitament.

- **Inför ett teknikneutralt icke-fördyrande statligt incitament till kommuner**

Sverige behöver möta en fördubblad elanvändning till 2035 för att understödja klimatomställningen, stärka industrins konkurrenskraft och möta det osäkra omvärldsläget. Elektrifieringen drivs av el med låg produktionskostnad och Sveriges låga elpriser har lockat enorma industriinvesteringar för tillverkning av battericeller, fossilfritt stål, och elektrobränslen som ger många, långsiktiga välbetalda industrijobb.

Industrins omställning går snabbt. SKGS, basindustrins energisamarbete, rapporterar att Industrins elbehov ökar med 70 TWh till 2030. Den tillkommande elproduktionen måste ha en produktionskostnad som är konkurrenskraftig för att möjliggöra investeringar i såväl befintlig industri som i nyetableringar.

Svenskt Näringsliv har just lanserat ett Startprogram för mer vindkraft där huvudbudskapen till politiken är ”bygg så mycket landbaserad vindkraft som möjligt” och ”utveckla de mest attraktiva platserna för havsbaserad vindkraft”. Svenskt Näringslivs konstaterar att vindkraften är en bärande del i energisystemet och för elektrifieringen samt att kraftfull utbyggnad av vindkraft är en nyckel för svensk konkurrenskraft.

Teknikneutral regelutformning kommer att vara avgörande eftersom inget enskilt kraftslag kommer att kunna byggas ut tillräckligt mycket för att ensamt klara att möta en dubblerad elanvändning. Alla kraftslag som kan bidra till att nå Sveriges klimatmål, netto-noll utsläpp av växthusgaser år 2045, borde omfattas av incitamentet.

Att incitamenten bara gäller vindkraft kan leda till oförutsedda och oönskade snedvridningar av konkurrensen mellan olika kraftslag. Detta innefattar förhållandena mellan såväl existerande som framtida kraftslag.

Kommunernas roll för att förverkliga utbyggnaden av elproduktion är central, och det är viktigt att komma ihåg att utbyggnad är en angelägenhet för hela Sverige. Ett teknikneutralt statligt och icke-fördyrande incitament skulle kunna få fler kommuner att vilja bidra till elektrifiering och klimatomställning.

Vi föreslår ett teknikneutralt icke-fördyrande statligt incitament i två delar.

- Överföring av hela fastighetsskatten från befintliga och nya elproducerande anläggningar, oavsett kraftslag, från staten till kommunerna.
  - I statsbudgeten för 2022 uppgick fastighetsskatt från elproducerande anläggningar till 940 miljoner kr.

- Överföring av del av energiskatten från nya anläggningar, oavsett kraftslag, från staten till kommunerna.
  - När elanvändningen ökar så ökar även statens intäkter från energiskatt och moms. För en majoritet av de vanliga elkonsumenterna uppgår energiskatt + moms till 49 öre/kWh (om man bor i en vattenkraftskommun är energiskatten något lägre).
    - Under år 2021 tog staten in 35 miljarder kr i energiskatt på el och moms på energiskatt på el.
  - Det är rimligt att staten överför 2 procent (cirka 1 öre/kWh) av intäkten från energiskatt och moms till de kommuner som bidrar till att elproduktionen kan öka.
    - Den del av den ökande intäkten från energiskatt och moms som staten behåller täcker gott och väl det bortfall av energiskatt som uppkommer till följd av elektrifiering av fordonsflottan.
    - Under 2021 tog staten in 11,5 miljarder kr i energiskatt på bensin (och 14,9 miljarder kr i energiskatt på oljeprodukter).

- Incitamentet skulle inte omfattas av utjämningssystemet eftersom andra kommunala intäkter än skatteintäkter inte utjämnas enligt dagens system.

Våra utgångspunkter

Om Sveriges klimatmål ”netto-noll utsläpp av växthusgaser 2045” ska nås måste utsläppen minskas snabbt. Utsläppsminskningen kan åstadkommas genom kraftfull utbyggnad av elproduktion, elektrifiering av industrin och transporterna, effektivisering samt satsningar på batterier och vätgas.

Anledningarna att möjliggöra investeringar i svensk elproduktion har aldrig varit fler; klimatkris, förändrat säkerhetsläge och skenande elpriser.

- IPCC konstaterar att det är ont om tid - om uppvärmningen ska hållas under 1,5 grader måste utsläppen av växthusgaser vända senast 2025.
- FOI lyfter att dagens centraliserade och importbaserade energisystem är sårbart vid incidenter och att decentraliserad inhemsk produktion av el och bränslen ger större motståndskraft.
- Swecos analys Vindkraftens elprispressande effekt 2022–2025 visar att de 20 TWh vindkraft som tillkommer mellan 2022 och 2025 kommer att pressa årsmedelpriset på el med 8 öre per kWh i södra Sverige.

Motorn i omställningen är el med låg produktionskostnad. Energiforsks rapport El från nya anläggningar redovisar produktionskostnad för olika kraftslag. Idag har den svenska landbaserade vindkraften lägst produktionskostnad av de kraftslag som kan byggas ut i stor skala – i hela EU.

Svensk elexport ger stor klimatnytta. Nätverket vindkraftens klimatnytta har visat att en TWh el kan minska utsläppen med 600 000 ton, när ökad svensk elexport tränger ut kol- och gaskraft i våra grannländer.

Stockholm 2023-09-11

Daniel Badman
VD, Svensk Vindenergi

Tomas Hallberg
Tillståndsfrågor, Svensk Vindenergi